ALAPJOGOKÉRT KÖZPONT

A LENGYEL ALKOTMÁNYOS VÁLSÁG

I. EGY ÉVTIZEDES ÖRÖKSÉG

Forrás: Filip Naumienk/REPORTER/Reporter from East News

A lengyel Alkotmánybíróság (Trybunał Konstytucyjny, TK) körüli vita 2015 óta a lengyel belpolitika egyik legmélyebb törésvonala. A konfliktust a távozó PO–PSL-többség indította el, amikor a választások előtt öt bírót választott meg, köztük kettőt olyan helyekre, amelyek csak az új parlament idején üresedtek volna meg. A PiS vezette új Szejm a választást érvénytelennek nyilvánította, és saját jelöltjeit ültette be, holott a TK később három korábbi kinevezést alkotmányosnak ítélt. Azóta mindkét tábor a másik által kinevezett bírák legitimitását vitatja. A 2023-ban hatalomra került Tusk-kormány a testületet nem tekinti szabályosan működőnek, és ítéleteinek hivatalos kihirdetését is visszatartja.

II. A 2026-OS FORDULAT: VITA AZ ESKÜ KÖRÜL

Új szakasz kezdődött 2026 márciusában, amikor a kormánytöbbség hat új bírót választott a korábban megüresedett helyekre. A törvény szerint a bírák az államfő előtt tesznek esküt. Karol Nawrocki elnök több bírától megtagadta az eskü elfogadását: hivatala szerint a Szejm megsértette az alkotmány 194. cikkéből fakadó egyéni választás elvét, mivel csak két hely üresedett meg Nawrocki hivatali ideje alatt.

A másik négy bíró áprilisban a Szejmben, közjegyző előtt tett esküt, ezt azonban sem az elnöki hivatal, sem Bogdan Święczkowski TK-elnök nem fogadta el, így nem engedték őket ítélkezni sem.

Május 12-én a TK (K 3/26) kimondta, hogy az elnök nem köteles minden megválasztott esküjét elfogadni, és magához az eskühöz személyes jelenléte szükséges. A kormány ezt a döntést a testület vitatott összetételére hivatkozva nem ismerte el. Ezzel szemben az Emberi Jogok Európai Bírósága ideiglenes intézkedéssel a négy bíró hivatalba lépését támogatta, a Velencei Bizottság október 13-i véleménye pedig az elnök szerepét lényegében ceremoniálisnak minősítette. A feszültséget tovább növelte, hogy szeptemberben a Szejm Maciej Bereket – akit Tusk saját „jobbkezének" is nevezett – választotta alkotmánybíróvá.

III. OKTÓBER 30.: INTÉZMÉNYI OSTROM

Forrás: PAP

A konfliktus október 30-án új szakaszba lépett: immár az is vitatottá vált, hogy ki irányítja az Alkotmánybíróságot. Anna Korwin-Piotrowska, a Szejm által megválasztott bírák egyike a rendes bíróságokra vonatkozó szabályok alkalmazására hivatkozva egy hónapra felfüggesztette Bogdan Święczkowski elnököt és Bartłomiej Sochański alelnököt. Ezt követően bejelentette, hogy átveszi a testület irányítását. Święczkowski és Sochański azonban nem ismerte el az intézkedések jogszerűségét.

A vezetési vita hamarosan a székház ellenőrzésére is kiterjedt. Święczkowski szóvivője szerint hét, a Szejm által megválasztott bíró az Állami Védelmi Szolgálat kíséretében lépett be az épületbe, miközben Święczkowski bejutását kezdetben megakadályozták.

1121 Budapest, Budakeszi út 36/c. • +36 1 329 4924 • info@alapjogokert.hu

Karol Nawrocki államfő a történtek miatt megszakította szenegáli útját, és visszatért Varsóba. A Legfelsőbb Bíróság első elnökével, Zbigniew Kapińskival folytatott egyeztetés után, október 31-re virradó éjjel személyesen is felkereste az Alkotmánybíróság székházát. Az épületben szóváltásba keveredett Korwin-Piotrowskával és a Szejmben esküt tett bírákkal, akiknek bírói jogállását továbbra sem ismerte el. Saját közlése szerint Sochański alelnök bejutását is biztosította. Nawrocki az alkotmányos rend megsértésének és egy állami intézmény erőszakos átvételének nevezte a történteket.

Forrás: Maciej Berek / x.com

Az államfő október 31-én a parlamenti pártok képviselőivel is egyeztetett a válságról. A tárgyalásokon többek között a PiS, a Konföderáció, valamint a kormánykoalícióhoz tartozó Lengyel Néppárt és Lengyelország 2050 képviselői vettek részt; Tusk Polgári Koalíciója nem küldött képviselőt. Az elnöki hivatal szerint a konzultációk célja a politikai helyzet stabilizálása és az alkotmányos rend helyreállítása volt.

Donald Tusk miniszterelnök ezzel szemben azt hangsúlyozta, hogy a jogállamiság kérdésében nem köt kompromisszumot. Waldemar Żurek igazságügyi miniszter és legfőbb ügyész október 30-án az Alkotmánybírósághoz fordult Święczkowski és Sochański mentelmi jogának felfüggesztéséért, hogy lehetővé váljon büntetőjogi felelősségre vonásuk.

Az Európai Bizottság november 1-jén szólalt meg az ügyben. Michael McGrath igazságügyi biztos a Velencei Bizottság véleményére hivatkozva megerősítette, hogy az alkotmánybírák megválasztása a

1121 Budapest, Budakeszi út 36/c. • +36 1 329 4924 • info@alapjogokert.hu

Szejm hatásköre. Nyilatkozata ugyanakkor nem foglalt kifejezetten állást az október 30-i felfüggesztések jogszerűségéről.

A következő intézményi összecsapás november 3-án várható: Korwin-Piotrowska erre a napra hívta össze a bírák közgyűlését. Święczkowski és a vele azonos álláspontot képviselő bírák azonban vitatják a közgyűlés határozatképességét, így az ülés sem ígéri a vezetési vita lezárását.

IV. ÉRTÉKELÉS

A válság lényege a kétirányú következetlenség. Az alkotmány a bírák megválasztását a Szejm hatáskörébe utalja, az elnök jelenlétében letett eskü emellett törvényi előírás. Ugyanakkor 2015-ben éppen a TK mondta ki, hogy az elnök köteles haladéktalanul fogadni a szabályosan megválasztott bírák esküjét. Ezt Andrzej Duda a korábbi Szejm által jogszerűen megválasztott három bíró esetében nem teljesítette. Mindkét tábor azokra a precedensekre hivatkozik, amelyek éppen kedvezőek számára.

Joggal nevezhetjük aggályosnak, hogy a *„jogállamiság helyreállítását”* a kormánytöbbség olyan eszközökkel viszi végig, amelyekre a lengyel jog nem ad egyértelmű felhatalmazást. Teszik ezt ráadásul alkotmánybírósági ítéletek kihirdetésének megtagadásával, a testület elnökének egyetlen bíró általi felfüggesztésével és biztonsági erők bevonásával. Az uniós intézmények gyors állásfoglalása Brüsszel joguralmi mércéjének következetességét is megkérdőjelezi. Megemlítendő ugyanakkor, hogy a 2015 utáni PiS-lépések szintén hozzájárultak ahhoz, hogy a felek már az alkotmányos viták eldöntésére hivatott intézmények legitimitásában sem értenek egyet.

Rövid távon nem várható megoldás: a 2027-es parlamenti választásig mindkét fél a saját narratívájára épít. A legsúlyosabb kockázat egy párhuzamos jogrend kialakulása, amelyben két, egymást el nem ismerő alkotmánybírói kör működik, és tartós jogbizonytalanság sújtja a magánszemélyeket és a gazdasági szereplőket. Közép-európai szempontból a lengyel eset arra figyelmeztet, hogy az alkotmányos intézmények *„elfoglalása”* politikai eszközökkel – bármelyik oldalról induljon – önmagában nem állítja helyre a jogállamot, mi több, újabb legitimációs válságot nyit.

1121 Budapest, Budakeszi út 36/c. • +36 1 329 4924 • info@alapjogokert.hu

Isten Haza Család